

Oljerättika

Praktiska erfarenheter och forskningsresultat antyder om att oljerättika är en intressant förfrukt till potatis. Det finns dock många frågetecken kring hur och vilka nematoder och svampar som påverkas. Vi har inga klara riktlinjer hur man bäst ska gå till väga samt vilka nackdelar som kan dyka upp. Försök pågår både i Sverige och i Danmark. Prova gärna i mindre skala och dela med dig av dina erfarenheter så går utvecklingen framåt fortare. Oljerättika som förfrukt kan ge ökad skörd samt minska problem med rost orsakad av TRV (rattlevirus), minska angrepp av frilevande nematoder och angrepp av bl.a. rhizoctonia. Oljerättika är även känd för sin positiva inverkan på jordstrukturen. Oljerättika kan vara ett bättre alternativ än senap.

Sorter

Det kommer hela tiden nya sorter. Man bedömer sorterna utifrån en rad egenskaper som blomningsbenägenhet, stjälkstyrka, planthöjd, hur mycket grönmassa de bildar i början av tillväxtperioden. De delas också in efter olika resistensklasser efter saneringsförmåga mot betcystnematoder. För dig som inte har betor i växtföljden spelar det egentligen ingen roll vilken resistensklass oljerättikan har mot betcystnematoden.

Allteftersom oljerättika även nu används för att sanera andra typer av nematoder och sjukdomar finns för vissa sorter även en del uppgifter kring det. Man talar ibland om dubbelresistens. I sortbeskrivningar för oljerättika nämns resistens mot olika rotgallnematoder; *Meloidygone chitwoodi* och *Meloidygone fallax*. Det finns även uppgifter om att det finns sorter som har resistens mot vissa arter av stubbrotsnematoder. För den intresserade odlaren kan det vara värt att leta efter den sort som passar behovet bäst. Ju tidigare sådd desto viktigare att sorten har sen blomning och tål avslagning väl.

Lantmännen har utsäde av Adios, Resal, Maximus och samt en mycket liten mängd av Doublet. De har nära kontakt med Agortus, ett företag som är mycket intresserade av dessa frågor, se hemsida www.agortus.com.

Utsäde av sorten Reflex kan köpas från Jan Göransson, Köpingshus, 0705-23 56 45 som importerar från Tyskland.

Olssons frö 042-250 450 har oljerättika av sorten Colonel. Det kan även finnas ytterligare firmor som säljer utsäde.

Utsäde är en stor kostnad. Priset för frö har ökat och är i år dubbelt så dyrt som för några år sedan. Priset för oljerättika varierar mellan 45–64 kr/kg beroende på sort och leverantör.

Fånggrödestöd för oljerättika och vitsenap ges endast i Skåne, Blekinge och Hallands län.

Odlingsteknik

För att hinna få en positiv och sanerande verkan före potatisen bör oljerättika sås senast i juli. Målet är att få ett heltäckande bestånd utan ogräs eller andra kulturväxter. Utsädesmängd 18–25 kg/ha.

Oljerättika kan sås som gröngödslingsgröda i renbestånd från vårbruk fram till kring 20 juli. Sådd ska göras när det är gynnsamt för groningen. Är det för torrt vänta tills det blir bättre förutsättningar eller vattna. Mylla fröet 1–2 cm djupt. För att bilda tillräckligt med grönmassa kan en kvävegiva behövas ca 30–60 kg N/ha. Stallgödsel är det ett bra gödselmedel

Oljerättika tål avslagning, med en stubb på ca 10–20 cm. Det är en stor fördel vilket gör att man kan hålla tillbaka ogräs samt blir mer flexibel till att göra nedbrukning vid den tidpunkt man önskar. Senap tål inte avslagning.

Man har testat att så in oljerättika som fånggröda före tröskning eller i stubb men etableringen är då svårare.

Oljerättika som helårsgröngödsling.

Spillplantor kan bli ett problem. Se därför till att slå av innan fröna är mogna.

Nedbrukning

Eftersom det finns många olika anledningar till att använda oljerättika som förfrukt till potatis och många frågetecken och åsikter är det svårt att ge klara besked kring tidpunkt för nedbrukning.

Det vanligaste har hitintills varit att bruka ned oljerättikan på senhösten. Ett kraftigt bestånd av oljerättika kan behöva sönderdelas med t.ex. tallriksredskap innan plöjning eller annan bearbetning före potatis. Är grödan riktigt kraftig kan en betesputsare eller slaghack användas. Någon typ av myllning på hösten bör göras även vid vårlöjning.

Korsblommiga växter innehåller ämnen (glukosinolater) som vid nedbrytning avger svavelhaltiga gaser som kan skada jordburna svampar, bakterier och insekter. Gasen kan bildas då en stor mängd av oljerättika eller senap myllas ned i jorden i direkt anslutning till avslagning, när jorden är tillräckligt fuktig och varm. Effekten kan bli liknande som från en nematicid och kallas för bioångning. Man bör vara uppmärksam på att en tidig nedbrukning av stora mängder relativt kväverikt växtmaterial kan ge förluster av kväve.

Sjukdomar och skadedjur

Ingår potatis i en växtföljd med kålväxter avråder vi från oljerättika. Flera sorter av oljerättika är resistent mot klumprot och anges att inte uppföröka klumprot. Vi vill ändå rekommendera er att hålla koll på läget genom att rycka upp plantor och studera rötterna. Senap är mottaglig och kan uppföröka klumprot. Vissa somrar kan kålbladstekelns svarta larver snabbt kaläta bladen.

Rost

Det är viktigt att ta reda på vilken typ av rost man har problem med innan man börjar planera vilken åtgärd som behöver göras.

TRV är ett virus som överförs med hjälp av frilevande nematoder av släktena Parathricodorus och Trichodorus, s.k. stubbrotsnematoder. Förekomst av dessa samt smitta är alltså en förutsättning för utbredningen av denna virussjukdom. TRV har flera värd-

växter både bland kulturväxter och ogräs. Smittan till ett fält kommer främst med smittat utsäde.

Oljerättika anses av en del kunna minska förekomst av rostringar orsakad av TRV men det finns olika teorier hur. Orsaken verkar främst vara att oljerättikan skulle kunna minska smittan hos nematoderna. Om oljerättikans påverkan på antalet nematoder finns uppgifter om att de både kan öka eller minska antalet.

Om ni planerar att prova oljerättika med målsättning att minska problem med TRV vill vi rekommendera att odla i renbestånd med sådd i juni/juli. Se till att få så ogräsfritt som möjligt.

Skador av frilevande nematoder

Det börjar komma alltmer kunskap om att det finns ett antal olika frilevande nematoder som skadar potatisen på olika sätt. Problemen är störst på lätta jordar. I Danmark anges att de frilevande nematoderna ger upphov till betydande skördesänkningar.

För att se skadorna på rötterna ska man gräva upp plantan, inte dra upp den för då går rötterna av vid angreppsstället. Eventuellt behöver rötterna tvättas för att man ska se ibland små ofta stora bruna fläckar. En av de nematoder som ger skador heter *Pratylenca penetrans* och kallas rotsårnematod. Angrepp av stubbrotsnematoder orsakar bl.a. bruna fläckar på de underjordiska stjälkarna som kan förväxlas med *Rhizoctonia*. Ofta kan de förekomma samtidigt. Man tror att nematodernas sugskador kan vara en inkörsport för *Rhizoctonia* och andra svampar.

I Danmark har man fått försöksresultat där oljerättika har ökat skörden av potatis och som antyder att oljerättika kan minska antalet rotsårnematoder i jorden. Resultaten är intressanta och man fortsätter med försök.

Nyhetsbrevet Ekopotatis ges ut av Jordbruksverket i samarbete med Hushållningssällskapet i Skaraborg.

Prenumeration på Ekopotatis är gratis. För att få brevet via e-post, anmäl dig på <www.sjv.se> (välj prenumerera i vänstermenyn). Nyhetsbrevet finns även på Jordbruksverkets webbplats <www.sjv.se/ekopotatis>

Odlare med mer än ett hektar ekologisk potatisodling kan få brevet i pappersversion. Anmäl intresse till Hushållningssällskapet i Skaraborg, adress se nedan.

